

تأثیر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان¹

1. لیلی قاری سعادت، 2. دکتر حسین اکبری امرغان

1. کارشناس ارشد گروه روانشناسی و مشاوره، واحد قوچان، دانشگاه آزاد اسلامی، قوچان، ایران
2. استادیار گروه روانشناسی و مشاوره، واحد قوچان، دانشگاه آزاد اسلامی، قوچان، ایران

عهدہ دار مکاتبات: دکتر حسین اکبری امرغان www.drakbari54@Yahoo.com

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بود. نمونه پژوهش شامل 30 (15 نفر گروه آزمایش، 15 نفر گروه کنترل) از دانش آموزان بود که به صورت نمونه گیری داوطلبانه انتخاب شدند. طرح پژوهش از نوع پیش آزمون- پس آزمون با گروه کنترل بود و به ابزار پژوهش که عبارت بودند از معدل پیشرفت تحصیلی پاسخ دادند. برای تحلیل داده ها از روش تحلیل کواریانس (آنکوا) استفاده شد. نتایج حاصل از تحلیل داده ها نشان داد، مداخله های مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور باعث تفاوت پیشرفت تحصیلی دانش آموزان گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل نشد.

کلیدواژگان: مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور، پیشرفت تحصیلی، دانش آموزان.

Effects of solution – focused group counseling on student s academic achievement

1-Leili ghari saadati , 2-Hosein Akbari Amarghan Ph.d

*1 Master of Arts Department of psychology and counseling, Quchan Branch, Islamic Azad University, Quchan,Iran
2 Assistant Professor Department of psychology and counseling, Quchan Branch, Islamic Azad University, Quchan,Iran*

Corresponding Author:Hosein Akbari Amarghan.Ph.D

www.drakbari54@Yahoo.com

Abstract

The aim of this research was to study the effect of on the solution-focused group counseling on the and academic achievement of student. The sample include 30 person (15 group control and 15 group experimental) student the were selected voluntary and the were requested to answer mean academic achievement questionnaire. This design of the study is pretest, post test control group. For analyzing the results we used covariance (ANCOVA). The results of data analysis showed that solution-focused group counseling caused the not difference of academic achievement of experimental group of student in comparison to the witness groups.

Keywords: *solution-focused group counseling, academic achievement, student.*

¹- این مقاله با عنوان بررسی تأثیر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مستخرج شده از پایان نامه با عنوان بررسی تأثیر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر خودتنظیمی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع دوم متوسطه دختر ناحیه 4 مشهد به نویسندگی لیلی قاری سعادت و استاد راهنما به نام دکتر حسین اکبری امرغان استخراج شده است

مقدمه

عدم انگیزش در دانش آموزان از مهمترین نگرانی‌های اکثر معلمان است. مفهوم پیشرفت تحصیلی به کیفیت درگیری دانش آموزان در فعالیتهای هدفمند آموزشی اشاره دارد. نظریه پردازان پیشرفت تحصیلی را به گونه‌های متفاوتی مفهوم سازی کرده اند که عبارت است از مشارکت خودآغازگرانه و هدفمند در فعالیتهای تحصیلی که نشان دهنده نوعی سرمایه‌گذاری روانشناختی پایدار و تسهیل کننده‌های یادگیری، همراه با حالات هیجانی مثبت، در میزان کوشش‌های فردی است، کوشش‌هایی که به دنبال ارتقاء درک، یا تسلط فرد بر دانش مهارت‌هایی است که آموزش، هدف برنامه‌های تحصیلی می‌باشد (کاپاآیدین^۱، ۲۰۱۴). نقطه مقابل پیشرفت تحصیلی، عدم درگیری یا بی‌تفاوتی است که بر عدم تلاش و پایداری دلالت دارد و به صورت انفعال، فقدان ابتکار، کاستی تلاش و رها کردن کار بروز می‌کند و نمایانگر هیجان‌های منفی از قبیل هیجان‌های تضعیف کننده (خستگی، غمگینی، ملامت)، هیجان‌های بیگانگی (ناکامی، عصبانیت) و احساس فشار در فعالیت (اضطراب) است (اسکینر، کیندرمن، فورر، ۲۰۱۴). دانش آموزان با درگیری انگیزه پیشرفت تحصیلی، از طریق نشان دادن هدفمندی، تمرکز، اشتیاق، پایداری و علاقه‌مندی مشارکت فعال خود را در تکالیف نشان می‌دهند. در مقابل، انفعال افراد غیر درگیر در بی‌تفاوتی، پریشانی، دل شکستگی درماندگی و افت تحصیلی آنان نمایان می‌شود (ریو^۲ و همکاران، ۲۰۱۴). در مدلی که توسط فین (۱۹۸۹)، به نقل از اپلتون و همکاران، (۲۰۰۶) ارائه شده است پیشرفت تحصیلی دارای سه بعد است. بعد رفتاری شامل متغیرهای مانند رفتار مثبت، تلاش و مشارکت، بعد شناختی شامل متغیرهای مانند خودتنظیمی، اهداف یادگیری، سرمایه گذاری در یادگیری و بعد انگیزشی متغیرهایی مانند علاقه، تعلق و نگرش مثبت درباره یادگیری را شامل می‌شود. خودتنظیمی در یادگیری، توانایی یادگیرندگان برای درک و کنترل یادگیری شان است که برای موفقیت در مواد درسی بسیار مهم است و آنها را به یادگیرندگانی اثربخش و کارآمد تبدیل می‌کند. از نظر اپلتون و همکاران (۲۰۰۶) انگیزه پیشرفت دارای چهار بعد تحصیلی، رفتاری، شناختی و روان شناختی است. دانش آموزان دبیرستانی به دلیل اینکه در پایه حساسی هستند، خانواده و مدرسه انتظارات بالایی از آن‌ها دارند، چالش‌های متعددی در ابعاد تحصیلی، خانواده و نظام آموزشی را تجربه می‌کنند که دچار اضطراب در تحصیل و پیشرفت تحصیلی می‌شوند.

^۱ - Capaaidin

^۲ - Rio

1- بیان مسأله

امروزه یکی از نگرانی‌ها و دغدغه‌های نظام آموزشی هر کشوری مسأله پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان است (کراوورد^۱، 2012). اضطراب پیشرفت که در حین تحصیل دانش‌آموزان رخ می‌دهد، مهم‌ترین نوع اضطراب در طول دوره تحصیلی است که پیشرفت تحصیلی را مختل می‌سازد. این نوع اضطراب سلامت روان دانش‌آموزان را تهدید کرده و بر کارآمدی و شکوفایی استعدادها، شکل‌گیری شخصیت و هویت اجتماعی آنان اثر سوء می‌گذارد. در واقع عدم انگیزه پیشرفت نوعی اشتغال به خود می‌باشد که با خود کم‌انگاری و تردید درباره توانایی‌های فردی مشخص می‌شود و غالباً به ارزیابی شناختی منفی، عدم تمرکز حواس، واکنش فیزیولوژیک نامطلوب مثل بالا رفتن ضربان قلب، سردی انگشتان و آفت فشار خون و آفت تحصیلی فرد منجر می‌گردد (کیوگ، باند و فلکسمن^۲، 2010). در کشورمان به نظر می‌رسد که وحشت از گرفتن نمره ضعیف و سرزنش خانواده، تمسخر همکلاسی‌ها و دوستان، ترس از ناتوانی برای ادامه تحصیل و به ویژه ورود به دانشگاه همواره دانش‌آموزان به ویژه دانش‌آموزان مقطع دبستان را مورد آزار و اذیت روانی قرار می‌دهد و پیشرفت تحصیلی را مختل می‌سازد (سیادت، 1390). نائینیان و نیک آذین (1392) نشان دادند که بین استفاده از برنامه ریزی مشاوره با اضطراب پیشرفت دانش‌آموزان همبستگی منفی معنی‌دار وجود دارد و بین استفاده از برنامه ریزی مشاوره با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد. اما برای افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یک روش که در تحقیقات اخیر تاثیر آن‌ها گزارش شده است، مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور می‌باشد. لی و گرین (1999) معتقدند که درمان راه حل - محور گفتگویی درمانی بین مشاور و مراجع است که در آن درمانگر سوال‌های هدفمند را به منظور کمک به مراجع برای تفکر به گونه‌ای متفاوت درباره وضعیت خود و درگیر کردن او در فرایند ساختن راه می‌پرسد. هدف در این مشاوره کمک به مراجعان برای ساختن راه‌حلی برای مشکلاتشان است. مشاوره راه حل محور یک رویکرد متمرکز بر آینده و هدف محور است (لیندا^۳، 2014). در این رویکرد تمرکز بر برجسته‌سازی توانایی‌ها و موفقیت‌های افراد به عنوان تجربه‌هایی ارزشمند در طی فرایند درمان است. آنِت^۴ (2015) در خصوص تاثیر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر درگیری شناختی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در یک نمونه 50 نفری نشان داد که، مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور در طی 10 جلسه بر روی دانش‌آموزان گروه آزمایش سبب تفاوت معنادار درگیری شناختی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دو گروه آزمایش و کنترل شد. نتایج گویای آن است که مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور موجب افزایش درگیری شناختی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود و رویکرد مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور اثربخشی در بهبود عملکرد تحصیلی است. کاپاآیدین (2014) به بررسی تاثیر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر میزان خودتنظیمی، هیجان‌های منفی تحصیلی و اضطراب امتحان دانش‌آموزان در حین امتحان پرداخت. نمونه پژوهش شامل 30 نفر از دانش‌آموزان بود که یافته‌ها نشان داد که آموزش مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر خودتنظیمی و باور خودکارآمدی تحصیلی اثربخش است و سبب افزایش خودتنظیمی تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. لیندا (2014) بر روی یک نمونه 40 نفری از دانش‌آموزان، اثر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور را بر کیفیت زندگی تحصیلی و فرسودگی هیجانی بررسی نمود و نشان داد که مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور میزان کیفیت زندگی تحصیلی را افزایش و فرسودگی هیجانی دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد. کاستا^۵ (2014) در پژوهشی به بررسی تاثیر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر اهمالکاری و انگیزه پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پرداخت. نمونه تحقیق شامل 30 نفر بود. یافته‌ها نشان داد که مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور در 10 جلسه به دانش‌آموزان سبب تفاوت در نمره پس‌آزمون اهمالکاری، پیشرفت تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان شد. در نتیجه مشخص شد که مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور سبب کاهش اهمالکاری و افزایش انگیزه پیشرفت و عملکرد

¹ - Crawford

² - Keogh & Bond & Flaxman

³ - Linda

⁴ - Anet

⁵ - Costa

تحصیلی دانش آموزان می شود. اسکاتز، بنسون و با توجه به آنچه گفته شد این پژوهش به دنبال این مسئله است که مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان اثربخش است؟

2- روش تحقیق

در این پژوهش از روش تحقیق نیمه آزمایشی (طرح پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل برابر) استفاده شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش آموزان مقطع متوسطه (دوره دوم) دخترانه ناحیه 4 مشهد در سال تحصیلی 93-94 بود. نمونه این پژوهش مشتمل بر 30 دانش آموز بود که به صورت نمونه گیری در دسترس و داوطلبانه از بین دانش آموزان انتخاب شدند و به صورت تصادفی به دو گروه آزمایش (15 نفر) و گروه کنترل (15 نفر) گماشته شدند. ابزار تحقیق شامل: پیشرفت تحصیلی: در این تحقیق منظور از پیشرفت تحصیلی دانش آموزان معدل تحصیلی دانش آموزان در دو مرحله آخر تحصیلی بود.

3- یافته های تحقیق

جدول 1: میانگین و انحراف معیار نمره پیشرفت تحصیلی گروه های آزمایش و کنترل در مرحله پیش آزمون و پس آزمون

متغیر	مرحله	شاخص آماری		میانگین	انحراف معیار	تعداد
		←	گروه			
پیشرفت تحصیلی	پیش آزمون	آزمایش	←	17/74	1/50	15
		کنترل	←	17/01	1/70	15
	پس آزمون	آزمایش	←	17/90	1/60	15
		کنترل	←	17/09	1/90	15

جدول 2: نتایج آزمون کلموگروف - اسمیرنف در مورد پیش فرض نرمال بودن توزیع نمره

نرمال بودن توزیع نمرات	گروه ها	کلموگروف - اسمیرنف		گروه ها	کلموگروف - اسمیرنف	
		آماره	معنی داری		آماره	معنی داری
پیشرفت تحصیلی	آزمایش	0/47	0/89	کنترل	0/48	0/87

همانگونه که در جدول 2 مشاهده می گردد، فرض صفر برای نرمال بودن توزیع نمرات دو گروه در متغیر پیشرفت تحصیلی تأیید می گردد. یعنی پیش فرض نرمال بودن توزیع نمرات در پیش آزمون و در هر دو گروه آزمایش و کنترل تأیید گردید.

جدول ۳: نتایج آزمون لوین در مورد پیش فرض تساوی واریانس های نمره ها متغیر تحقیق دو گروه در جامعه

متغیر	F	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	سطح معنی داری
پیشرفت تحصیلی	0/09	1	28	0/12

همانگونه که در جدول 3 مشاهده می شود، آزمون لوین در متغیر تحقیق معنی دار نمی باشند. بنابراین واریانس دو گروه آزمایش و کنترل در متغیر تحقیق معنی دار نیست، در نتیجه فرض همگنی واریانس تایید می شود و صفر برای تساوی واریانس نمره دو گروه در متغیر تحقیق تایید می گردد. یعنی پیش فرض تساوی واریانس نمره در دو گروه آزمایش و کنترل تأیید گردید.

جدول 4: نتایج تحلیل کواریانس بر روی میانگین نمره پیشرفت تحصیلی در گروه های آزمایش و کنترل با کنترل پیش آزمون

منبع	مجذورات مجموع	آزادی درجه	مجذورات میانگین	F	سطح معناداری	اندازه اثر
آزمون پیش	77/48	1	77/48	235/3	0/00	0/9
گروه	0/45	1	0/45	1/37	0/25	0/048
خطا	8/88	27	0/329			
کل	9294/8	30				

همان طوری که در جدول 4 مشخص است، با کنترل پیش آزمون بین دانش آموزان گروه آزمایش و گروه کنترل از لحاظ پیشرفت تحصیلی ($F=1/37$ و $p > 0/05$) تفاوت معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان اثربخش نداشته است و فرضیه تحقیق تایید نگردید.

جدول 5: جدول میانگین های تعدیل شده دو گروه

گروه	میانگین	خطای استاندارد
کنترل	17/4	0/15
آزمایش	17/6	0/15

جدول 5 مربوط به میانگین های تعدیل شده نمرات پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می باشد و همانگونه که مشاهده می شود تفاوت چندانی بین میانگین تعدیل شده دو گروه کنترل و آزمایش در پیشرفت تحصیلی مشاهده نمی شود.

۴- بحث و نتیجه گیری

هدف این پژوهش تعیین مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بود. با توجه به نتایج جدول (۶) مشخص شد، با کنترل پیش آزمون بین دانش آموزان گروه آزمایش و گروه کنترل از لحاظ پیشرفت تحصیلی تفاوت معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر خودتنظیمی دانش آموزان اثربخش نیست و فرضیه تحقیق تایید نگردید. نتیجه تحقیق با تحقیقات آنت (۲۰۱۵) در خصوص تاثیر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور که نشان داد، مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر روی دانش آموزان گروه آزمایش سبب تفاوت معنادار درگیری شناختی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دو گروه آزمایش و کنترل شد. نتایج گویای آن است که مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور موجب افزایش درگیری شناختی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می شود و رویکرد مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور اثربخشی در بهبود عملکرد تحصیلی است و تحقیق کاپاآیدین (۲۰۱۴) به بررسی تاثیر مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور بر میزان خودتنظیمی، هیجان‌های منفی تحصیلی و اضطراب امتحان دانش‌آموزان اثربخشی دارد، لیندا (۲۰۱۴) که نشان داد مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور میزان کیفیت زندگی تحصیلی را افزایش و فرسودگی هیجانی دانش آموزان را کاهش می دهد و کاستا (۲۰۱۴) همسو نمی باشد. در باب مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور که یکی از موثرترین تکنیک‌های خودکنترلی رفتار است باید گفت، این راهبرد مداخله ای به عنوان یکی از راهبردهای موثر در اصلاح رفتارهای مربوط به کم توجهی و خودتنظیمی و ایجاد انگیزه در دانش آموزان شناخته شده است. این شیوه آگاهی فرد را نسبت به رفتار و آنچه در اطرافش می‌گذرد افزایش می‌دهد. در نتیجه دانش آموز با نظارت بر رفتارهای خود به طور آگاهانه به خودتنظیمی و انگیزه پیشرفت خود دست می‌یابد (پیر، ۲۰۱۴). اما در این تحقیق مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور تاثیری بر بعد پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر نداشت. نتیجه ای که در تحقیق حاضر بدست آمده است شاید به خاطر همزمانی برگزاری دوره درمانی با زمان آمادگی دانش آموزان برای امتحانات نوبت اول بوده، و از آنجایی که دختران حساس تر و رقابت بین آنان شدیدتر است دانش آموزان ضرورت و نیازی زیادی برای شرکت در دوره را احساس نمی کرده اند و بسیار سخت همکاری می کردند. همچنین به دلیل فرهنگ حاکم بین دانش آموزان، بسیاری از آنان در طی جلسات دوره همراهی زیادی با گروه نمی کردند و در جلسه مشاوره از افشای خصوصیات شخصی و واقعی خود طفره می رفتند. شاید بهتر بود از مقیاس دیگری غیر از معدل برای سنجش پیشرفت تحصیلی استفاده می شد. چون معدل سال قبل دانش آموزان را با معدل آخر ترم یک آنان مقایسه شد نتیجه ای که حاصل شده، شاید چون به دلیل این باشد که معمولا معدل دانش آموزان و کلا عملکرد تحصیلی آنان با ورود به مقطع جدید و سال تحصیلی جدید کمی افت می کند و همچنین احتمالا امکان دارد این عدم پیشرفت تحصیلی (همان معدل) از عواملی دیگری نیز متاثر باشد. از محدودیت می توان به رعایت قوانین دست و پاگیر اداری که اجرای پرسشنامه ها را با مشکل مواجهه می ساخت و گنگ و نامفهوم بودن سوالات پرسشنامه خود تنظیمی اشاره نمود که باعث می شد بسیاری از دانش آموزان زمان پاسخگویی بدون حتی یک بار خواندن گزینه را علامت می زدند. در انتها پیشنهاد می گردد، مشاوره گروهی به شیوه راه حل محور در زمان مناسبی از سال تحصیلی بر ابعاد شناختی دانش آموزان بررسی شود و آموزش و پرورش با استفاده از مشاوران زمینه استفاده از خدمات مشاوره و بهره وری مناسب از مشاوره را با استفاده از سیمناها برقرار سازد.

منابع

سیادت، سمیه سادات. (1390). رابطه ادراک از ساختار کلاس و درگیری تحصیلی دانشجویان در درس آمار با توجه به نقش واسطه‌ای نیازهای روان‌شناختی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.

نائینیان، علی و نیک آذین، زهرا. (1392). رابطه برنامه ریزی مشاور با اضطراب پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر دبیرستانی. فصلنامه یافته‌های نو در روانشناسی، سال 8 (23): 41-54.

- Anet, G. (2015). The efficacy of solution – focused group counseling on the motivation and academic engagement of Students High School. *Journal of personality and Social psychology*, 32, 323-334.
- Appleton, J.J., Christenson, S.L., & Reschly, A.L. (2006). Measuring cognitive and psychological engagement: validation of the student engagement instrument. *Journal of school Psychology*, 44(5), 427- 445.
- Capaaydin, Y. (2014). The Efficacy of solution focused group counseling on the self regulation academic and anxiety of complementary education *High school students emotions and emotional regulation during test taking*. Department of Educational Sciences Middle East Technical University Ankara, Turkey.
- Crawford A.M. (2012). Familial predictors of treatment outcome in childhood anxiety disorder. *Journal American Acadmic Child Adolesc Psychiatry*, 40(10): 1182-1189.
- Costa, H. (2012). The Efficacy of solution focused group counseling on the Procrastination and motivation and academic performance of students. *Journal of personality and Social psychology*, 32, 323-334.
- Keogh E, Bond FW, Flaxman PE. Improving academic performance and mental health through a stress management intervention: outcomes and mediators of change. *Behav Res Ther*. 2010;44(3):339-57.
- Linda, J. (2013). The efficacy solution focused group counseling on the quality of life academic and Emotional Burnout of Students. *journal of Behavior*, 32, 323-334.
- Pir. P. (2014). The Efficacy of solution focused group counseling on the procrastination and meta cognitions Strategies of students. *Journal of personality and Social psychology* 95 (1): 181-196.
- Reeve, J., Jang, H., Carrell, D. Jeon, S., & Barch, J. (2004). Enhancing student's Engagement by increasing teacher's Autonomy support. *Motivation and Emotion*, 28 (2), 147- 169.
- Skinner, E.A., Kinder Mann, T.A., & Eurrer, C.J. (2014). A motivational perspective on Engagement and disaffection. *E deviatonal perspective on Engagement and psychological measurement*, 69(3), 493 – 525.